

Sustainable
Culture
Toolkit

Sustainable
Culture
Toolkit

Sustainable
Culture
Toolkit

Autorstwo:

Ewa Chomicka, Anna Czaban, Joanna Nuckowska (Culture for Climate)

Koordinacja:

Nowy Teatr w Warszawie (Edyta Ołdak, Urszula Kropiwek)

Współpraca:

Athens Epidaurus Festival, Théâtre de Liège, Organisation Earth

Redakcja i korekta w języku polskim:

Anna Lewandowska

Oprawa graficzna:

Renata Motyka

Sfinansowane ze środków UE. Wyrażone poglądy i opinie są jedynie opiniami autora lub autorów i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy i opinie Unii Europejskiej lub Europejskiej Agencji Wykonawczej ds. Edukacji i Kultury (EACEA). Unia Europejska ani EACEA nie ponoszą za nie odpowiedzialności.

**Funded by
the European Union**

Partnerzy

SPIS TREŚCI

WSTĘP

ZIELONY ZESPÓŁ

ZRÓWNOWAŻONE PROJEKTOWANIE

EKOETYKA PRACY I WSPÓŁPRACY

ZRÓWNOWAŻONA SCENA: MATERIAŁY

ZRÓWNOWAŻONA SCENA: SPRZĘT

PODRÓŻE I TRANSPORT

ZRÓWNOWAŻONA KUCHNIA

ZIELONE BIURO

PRAKTYKI DOBROSTANOWE

ZIELONE NARRACJE

BUDYNEK

OTOCZENIE

MIERZENIE ŚLADU WĘGLOWEGO

WSTĘP

Działalność teatralna, tak jak działalność innych obszarów kultury i sztuki, nie pozostaje bez wpływu na środowisko naturalne. Globalny kryzys klimatyczny jest naszym wspólnym wyzwaniem i odpowiedzialnością. Teatry, podobnie jak inne podobne instytucje, o szerokim zasięgu i oddziaływaniu, mogą stać się nieocenionymi platformami dystrybucji wiedzy oraz kształtowania wrażliwości i postaw – zarówno osób w nich pracujących, podmiotów partnerskich, jak i publiczności. Mogą stawać się przewodnikami w praktykach troski i uważności na lokalny ekosystem, a także przewodnikami w edukacji o konsekwencjach ery antropocenu dla klimatu. Wprowadzanie proekologicznych priorytetów w misji teatrów, ich programach i codziennych procesach produkcyjnych jest dziś naszą wspólną sprawą.

Internetowy przewodnik *Sustainable Culture Toolkit* wzmacnia wymianę doświadczeń, inspiracji, poszerza przestrzeń wzajemnego uczenia się praktyków i praktyczek teatralnych. Jest efektem współpracy europejskich teatrów w ramach projektu i dostępny jest w pięciu językach: polskim, angielskim, greckim, francuskim i flamandzkim. Przewodnik zawiera uniwersalne wskazówki oraz przykłady prośrodowiskowych praktyk, które sprawdzą się i mogą zostać wprowadzone w życie teatru/projektu teatralnego niezależnie od kontekstu. To, co wyróżnia to wydawnictwo, to jego pragmatyczny, skondensowany charakter, który może ułatwić budowanie ekologicznych strategii dla teatrów. W przewodniku znajdują się z jednej strony najciekawsze i najnowsze, a z drugiej strony najbardziej dostępne i niewymagające dużych nakładów finansowych przykłady z teatrów i festiwali teatralnych w Europie. Również w formie wizualnej, nawiązując do estetyki plakatów teatralnych, staramy się poddać uproszczonej interpretacji złożone procesy, aby układ graficzny wspierał ich przyswajanie.

Jako autorki podręcznika pragniemy zwrócić szczególną uwagę na etyczne aspekty zmian – dbałość o ekosystem naturalny powinna przekładać się na dbałość o zrównoważony ekosystem pracy. Ważne jest, by zmiany i przełamywanie dotychczasowych nawyków działania wprowadzane było stopniowo i strategicznie (małe-duże kroki), z uwzględnieniem zasobów (ludzkich, czasowych, materialnych). Systematyczny monitoring i ewaluacja złożonych procesów pozwoli pozyskiwać wiedzę i lepiej planować kolejne działania, obejmując troską zarówno planetę, jak i pracowników/pracowniczki kultury i sztuki.

Teatry dla klimatu – razem możemy lepiej i więcej!

ZIELONY ZESPÓŁ

KRÓTKA DEFINICJA

grupa osób w instytucji lub projekcie odpowiedzialna za proekologiczną politykę

JAK DZIAŁAĆ?

Włącz możliwie szerokie grono osób pracowniczych.

Zapewnij poparcie zarządu dla działań zielonego zespołu.

Zmapuj dotychczasowe prośrodowiskowe działania.

Skaluj plany – myśl szeroko, ale zaczynaj od małych kroków.

Skoncentruj się na tym, na co masz wpływ.

Zaplanuj z zespołem metody pracy i role w projekcie.

Rozwijaj kompetencje zespołu, opracuj program szkoleń.

Informuj szeroko o celach i działaniach zielonego zespołu.

Monitoruj wprowadzane zmiany.

Buduj sojusze z innymi instytucjami.

Doceniaj siebie i innych – jesteście częścią ważnej zmiany!

UWAGA!

Zielone zespoły często powstają jako oddolne inicjatywy pracownicze.

W trosce o dobrostan osób zaangażowanych, ich działania powinny stać się elementem ustalonych z pracodawcą obowiązków zawodowych.

ZACHĘTA

ZACHĘTA

Warto odejść czasami od dokumentów i komputerów! Wpleć w działania zespołu wspólne odkrywanie otaczającej przyrody. Pamiętaj, że dwie godziny w tygodniu spędzone w naturze znacznie poprawiają nasze zdrowie i samopoczucie.

PRZYKŁADOWE

STRATEGIE

DZIAŁANIA

→

Pilotaż to świetny sposób testowania pomysłów i zbierania wstępnych danych, w razie napotkania wyzwań nie pozbawia entuzjazmu!

→

Warto zidentyfikować kilka głównych obszarów emisyjności w teatrze i zacząć od 2-3 inicjatyw, które są łatwe w zarządzaniu i przełożą się na rozwiązanie głównych problemów.

→

Warto wskazać lidera_kę w poszczególnych obszarach (np. techniki teatralnej, podróży i transportu, cateringu itp.), aby odpowiedzialność za procesy zmian nie spoczywała na jednej osobie.

ZIELONY ZESPÓŁ – PRZYKŁADY

Nowy Teatr (Warszawa, Polska)

Nowy Teatr jest częścią ogólnopolskiej inicjatywy Kultura dla Klimatu. W 2021 roku powstał w nim Zielony Zespół, złożony z pracowników_czek instytucji. Zielony Zespół wprowadza ekologiczne zmiany m.in. poprzez narzędzia sztuki czy warsztaty dla publiczności i zespołu teatru. Spośród jego inicjatyw warto wymienić: ponowne użytkowanie materiałów i scenografii, używanie papieru z recyklingu, rozwiązywanie *less waste* w charakteryzatorniach, zachęcanie widzów do przyjeżdżania do teatru komunikacją miejską i rowerami.

[Więcej](#)

National Theatre of Scotland (Glasgow, Wielka Brytania)

W National Theatre of Scotland zrównoważony rozwój jest ważny na wielu poziomach: w pracy z artyst(k)ami, społecznościami, organizacjami. Ekologiczne działania są tu rozwijane w oparciu o ideę współodpowiedzialności. Zielony Zespół współtworzą tu Zieloni Liderzy (Zielone Liderki) reprezentujący_e różne działy, a także osoby z zarządu. Zieloni Liderzy (Zielone Liderki) działają we wszystkich obszarach: od programowania, partnerstw czy produkcji przez kwestie infrastrukturalne, procedury, monitoring środowiskowy. Zespół wypracował też *green action plan* dla swojej instytucji.

[Więcej](#)

Theatertreffen (Berlin, Niemcy)

Festiwal Theatertreffen od 2021 roku buduje sieć Zielonych Ambasadorów_ek w polu teatralnym, rozwijając Forum Zrównoważonego Rozwoju Ekologicznego. Adresat(k)ami działań Forum są osoby z teatrów i domów produkcyjnych, które otrzymały nominacje do nagród podczas festiwalu. Biorą udział w wydarzeniach sieciujących i warsztatach, omawiają wyzwania związane z ekologią działań teatralnych i wspólnie wypracowują proekologiczne projekty i strategie.

[Więcej](#)

ZRÓWNOWAŻONE PROJEKTOWANIE

Projektowanie od kołyski do kołyski (inaczej *cradle 2 cradle* lub projektowanie regeneracyjne) to podejście oparte na procesach natury, uwzględniające ponowne użycie materiałów i optymalne wykorzystanie zasobów.

Zmapuj posiadane zasoby infrastrukturalne, materiałowe i ludzkie.

Zaplanuj proces produkcji wydarzenia, podziel go na etapy.

Zmniejsz ilość materiałów do budowy scenografii czy infrastruktury wystawienniczej.

Wybieraj materiały i sprzęty o wielofunkcyjnym zastosowaniu.

Unikaj tworzyw, które będą trudne w recyklingu.

JAK DZIAŁAĆ ?

Wybieraj produkty i usługi z ekologicznym certyfikatem.

Zamiast kupować sprzęt elektroniczny – wypożycz go od innych organizacji.

Umożliwiaj innym organizacjom korzystanie z Twoich zasobów sprzętowych.

Skracaj łańcuchy dostaw i wybieraj usługi oraz produkty od lokalnych wytwórców i dostawców.

PRZYKŁADOWE		
STRATEGIE		
		DZIAŁANIA
→ Zrób listę zadań, które składają się na proces produkcji wydarzenia – minimalizując na każdym etapie wpływ na środowisko poprzez zastosowanie filtra 3xR (<i>reduce, reuse, recycle</i>).	→ Zainwestuj czas i energię w opracowanie katalogu materiałów w instytucji, dostępnego dla całej organizacji i na bieżąco aktualizowanego. Pozwoli to ograniczyć zakup niepotrzebnych rzeczy.	→ Zachęcaj twórców i twórczynie do realizowania postulatów zrównoważonego projektowania. Uwzględniając je na etapie koncepcji, uczynią projekt ekologicznie spójnym.

ZACHĘTA

ZACHĘTA

Projektowanie zrównoważone to także projektowanie ekonomiczne, które wiele niedofinansowanych instytucji kultury ma we krwi.

UWAGA!

Inwestuj w ludzi. Zamiast kosztownych produkcji scenograficznych przesunąć środki na godne wynagrodzenia osób pracujących, szczególnie tych wykonujących pracę niewidzialną dla publiczności. Wzmocni to ich motywację i będzie znaczącym gestem przeciwko prekarnym warunkom pracy i płacy w kulturze.

ZRÓWNOWAŻONE PROJEKTOWANIE – PRZYKŁADY

***Feral Monster*, National Theater
Wales (Cardiff, Wielka Brytania)**

Teatr Narodowy Walii opisuje, jak udało im się wdrożyć postulaty zrównoważonej produkcji na przykładzie spektaklu *Feral Monster*. Założyli, że ponownie wykorzystają 50% materiałów, a 65% będzie możliwa do kolejnego wykorzystania. Udało im się osiągnąć znacznie więcej – 66% materiałów było już wcześniej używanych, a 80% z nich znalazło zastosowanie w przyszłości. Nie byłoby to możliwe bez zaangażowania projektantki Cary Evans już na etapie koncepcyjnym projektu. Jak zauważają, jedną z zalet używanych materiałów i rekwizytów jest to, że mają one swoją historię – w opisie przytaczają niektóre z nich.

[Więcej](#)

***Your Palaces Are Empty*,
Hans Otto Theater
(Poczdam, Niemcy)**

Spektakl podejmuje temat kryzysu klimatycznego, a jego produkcja została uznana za neutralną dla klimatu w ramach pilotażowego projektu Zero Fund sponsorowanego przez niemiecki rząd. Jak relacjonują organizatorzy: „Żaden aspekt procesu tworzenia sztuki nie został pominięty. Od oświetlenia (przejsięcie na żarówki LED) po ograniczenie podróży (dłuższe próby, ale rzadsze, aby ograniczyć podróże), wszystko zostało poddane kontroli”.

[Więcej](#)

[Więcej o Zero Fund](#)

**Festival d'Aix-en-Provence
(Aix-en-Provence, Francja)**

Festiwal od ponad dziesięciu lat stara się wdrażać plan zrównoważonego rozwoju, w szczególności poprzez ekologiczne projektowanie scenografii, przetwarzanie i ponowne używanie materiałów, audyt energetyczny, mierzenie śladu węglowego, wprowadzenie zrównoważonych planów podróży czy podnoszenie świadomości ekologicznej w zespole podczas spotkań i warsztatów.

[Więcej](#)

EKOETYKA PRACY I WSPÓŁPRACY

KRÓTKA DEFINICJA

Procedury, regulacje, polityka organizacji mająca na celu zmniejszenie emisyjności i dbałość o planetę.

Zmapuj potrzeby i wyzwania organizacji w kontekście zmian klimatycznych.

Wspólnie z pracownikami czkami **wyznacz cele**,
podziel proces na **etapy** i umieść na **linii czasu**.

Podsumuj to, co już zostało wykonane i na tej podstawie **wyznacz kierunki rozwoju**.

Zadbaj o edukację członków in zespołu i równy dostęp do wiedzy.

Zrewiduj misję instytucji w kontekście klimatycznego stanu wyjątkowego.

Informuj stopniowo partnerów o potrzebie wprowadzania zmian.

Wprowadzaj regulacje prośrodowiskowe w umowach z partnerami.

Przeznacz czas na konsultacje i sprawdzanie nowych procedur i polityk strategicznych organizacji.

Zadbaj o poczucie sprawczości, nie wyznaczaj sobie nieosiągalnych celów.

Dziel się rozwiązaniami systemowymi z innymi instytucjami, wspierajcie się nawzajem.

Twórz koalicje i lobbuj na rzecz zmian.

JAK DZIAŁAĆ ?

PRZYKŁADOWE

STRATEGIE

DZIAŁANIA

→ Praca nad prośrodowiskową polityką instytucji nie musi czekać, aż wypracujecie ekologiczne działania programowe i operacyjne. Te procesy mogą – a nawet powinny odbywać się równolegle.

→ Zanim wprowadzisz ekoetykę pracy, zadbaj o szkolenia i warsztaty dla pracowników czek, by wartości i treści w niej zapisane były przekonujące i dla wszystkich zrozumiałe.

→ W przetargach i wyborach partnerów gospodarczych i biznesowych uwzględnij czynniki środowiskowe i społeczne, wspieraj kooperatywy i spółdzielnie.

UWAGA!

Strategia ekologiczna instytucji powinna być dokumentem otwartym, publicznym, weryfikowalnym i odpowiadającym na dynamicznie zachodzące zmiany.

ZACHĘTA • ZACHĘTA

Spisanie i upublicznienie dokumentu o ekostrategii pomaga organizacji trzymać azymut na zmiany i wypracowuje dobre nawyki w zespole.

EKOETYKA PRACY I WSPÓŁPRACY – PRZYKŁADY

Teatre Lliure
(Barcelona, Hiszpania)

Wiosną 2020 roku Teatre Lliure przyjął politykę środowiskową, w tym m.in. postanowienia takie jak utworzenie komisji ds. zrównoważonego rozwoju w teatrze, przeprowadzenie audytu funkcjonowania instytucji oraz analizy postaw zatrudnionej kadry, wprowadzenie szkoleń dla pracowników_czek, dotyczących zrównoważonego zarządzania kulturą, rewizja łańcucha dostaw materiałów i usług.

[Więcej](#)

Home
(Manchester, Wielka Brytania)

Instytucja zobowiązała się do zmniejszenia bezpośredniej emisji dwutlenku węgla o 50% w latach 2020–2025 i zachęca do tego też swoich odbiorców. Na stronie internetowej znajdziemy politykę ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju. Zostało tam wyszczególnionych 9 celów zielonej transformacji, w tym: zrozumienie i monitorowanie wpływu, zielone inicjatywy, wspólne zamówienia i dzielenie się zasobami, współpraca międzysektorowa. Każdy z celów jest rozpisany na działania, rezultaty, osadzenie postępów na linii czasu oraz departamenty odpowiedzialne za wprowadzanie zmian.

[Więcej](#)

[Więcej](#)

Theater Green Book
(stowarzyszenie
międzynarodowe)

Kompleksowy podręcznik tworzenia i działania w obszarze teatru w sposób zrównoważony, przygotowany przez praktyków teatru i ekspertów. Znajdziemy tam przydatne narzędziowniki, podzielone na 3 stopnie zaangażowania: podstawowy, średniozaawansowany i zaawansowany, wzory umów z producentami czy ridery techniczne z uwzględnieniem czynników środowiskowych. Wiele teatrów europejskich powołuje się na korzystanie z *Theater Green Book*.

[Więcej](#)

ZRÓWNOWAŻONA SCENA: MATERIAŁY

Zasady działania w podejściu do materiałów przy budowaniu scenografii, użytkowaniu rekwizytów i kostiumów.

KRÓTKA DEFINICJA

Sprawdź, co masz w magazynach i w oparciu o te dane zaplanuj proces produkcji.

Ogranicz kupowanie nowych elementów.

Ponownie wykorzystuj materiały, które już masz – traktuj je jako pierwszy wybór.

Zadbaj o lokalne, ekologiczne źródła produktów, jeśli ich zakup jest niezbędny.

Pamiętaj o korzystaniu z wypożyczalni czy zakupie z drugiego obiegu.

JAK DZIAŁAĆ ?

Wybieraj materiały trwałe i zrównoważone, np. zrezygnuj z plastikowych pianek czy toksycznych klejów i farb.

Projektuj rozwiązania, które mogą być rozłożone na mniejsze komponenty i ponownie wykorzystane.

Współdziel – udostępniaj swoje zasoby innym teatrom lub sąsiedzkim ośrodkom, korzystaj z ich zasobów.

Stwórz przestrzeń do przechowywania materiałów, jeśli nie ma na to wyznaczonego miejsca i uruchom cyfrową platformę zasobów.

PRZYKŁADOWE

STRATEGIE

DZIAŁANIA

→
Wcześniejsze przekazanie projektant(k)om spisu posiadanych materiałów pomoże zmaksymalizować ponowne wykorzystanie zasobów scenograficznych.

→
Warto wyznaczyć cel – np. każda nowa produkcja będzie bazowała minimum w 50% na posiadanych materiałach.

→
Przy współdzieleniu zasobów z innymi teatrami czy lokalnymi partnerami pomocne będzie uruchomienie cyfrowej platformy zasobów.

ZACHĘTA

ZACHĘTA

Zaplanowanie ponownego wykorzystania materiałów bywa bardziej czasochłonne niż realizacja szybkiego zakupu nowej rzeczy. Dlatego warto zadbać o dodatkowy czas na poszukiwanie zrównoważonych rozwiązań.

UWAGA!

Jak wynika z badania Gotham 360, stworzenie scenografii tylko z używanych wcześniej materiałów może redukować ślad węglowy o 75%, podczas gdy oparcie się na nowych materiałach dwukrotnie zwiększa negatywny wpływ produkcji na środowisko.

ZRÓWNOWAŻONA SCENA: MATERIAŁY – PRZYKŁADY

National Theater (Londyn, Wielka Brytania)

Od stycznia 2024 wszystkie produkcje w teatrze są realizowane zgodnie z podstawowym standardem wytycznych zawartych w *Theatre Green Book*. National Theatre śledzi wykorzystanie materiałów w scenografii, rekwizytach i kostiumach, aby określić, jaki procent materiałów w każdej produkcji został użyty ponownie, a także jaki procent materiałów po zakończeniu projektu udało się puścić po raz kolejny w obieg.

[Więcej](#)

Narodni Divadlo (Praga, Czechy)

Teatr opiera swoją produkcję o zasadę 3xR, ściśle współpracuje z Re-Use Federace (Federacją Ponownego Wykorzystywania). Stworzył bank materiałów oraz cyfrowy katalog, zawierający spis wszystkich mebli, będących w posiadaniu teatru, podobne katalogi planowane są też dla kostiumów i rekwizytów. Teatr przeprowadził również pilotaż modelu zrównoważonej produkcji scenograficznej przy jednym ze spektakli.

[Więcej](#)

Théâtre de Liège (Liège, Belgia)

Teatr posiada ponad 17 tysięcy kostiumów. Nie zamyka ich w swoich magazynach, lecz wprowadza je do obiegu, wypożycza zarówno innym teatrom, różnorodnym produkcjom, jak i osobom indywidualnym.

[Więcej](#)

Collectif 17h25 (Francja-Belgia)

Collectif 17h25 to inicjatywa łącząca 5 instytucji kulturalnych: Opéra de Lyon, Festiwal w Aix-en-Provence, Opéra national de Paris, Théâtre du Châtelet i La Monnaie. Jej celem jest wypracowanie modelu dla konstrukcji scenicznych, który będzie używany w różnych produkcjach i instytucjach, upraszczając logistykę, zmniejszając zużycie zasobów i odpadów, jednocześnie przy tym nie ograniczając wolności artystycznej.

[Więcej](#)

ZRÓWNOWAŻONA SCENA: SPRZĘT

KRÓTKA DEFINICJA

Zasady działania w podejściu do sprzętu oświetleniowego i wyposażenia AV w produkcjach teatralnych.

Spriorytetyzuj ponowne użycie i *upcycling* sprzętów wobec zakupu nowych.

Sporządź dokładny katalog, aby łatwiej było sięgać po posiadany sprzęt.

Wypożyczaj brakujący sprzęt od innych teatrów, gdy to możliwe.

Koordinuj dostawy sprzętu tak, by nie obejmowały pojedynczych dostaw, tylko zbiorczy dowóz.

JAK DZIAŁAĆ?

Kupując, zwróć uwagę na klasę energooszczędności i możliwość naprawy sprzętu.

Zapewnij technikom szkolenie z obsługi, napraw i konserwacji sprzętu, aby wydłużyć jego żywotność.

Zanim zutylizujesz przestarzały model, rozważ przekazanie go do innych placówek.

Używaj lamp LED lub niskomocowych wszędzie tam, gdzie to możliwe.

Używaj baterii wielokrotnego ładowania.

Korzystaj z wyznaczonych punktów do recyklingu sprzętu elektrycznego, baterii, lamp itp., gdy zostaną w pełni zużyte.

PRZYKŁADOWE

STRATEGIE

DZIAŁANIA

→

Warto ustalić energooszczędne procedury użytkowania sprzętu, np. wyłączanie sprzętu po montażu i bezpieczny czas jego włączania przed przedstawieniem, zamontowanie wyłączników czasowych, wyłączanie dimmerów, zasilaczy i innych technologii na noc.

→

Przy montażu sprzętu zrezygnuj z używania jednorazowych materiałów, np. taśmy PVC (przy organizowaniu kabli zamień ją na wielorazowe opaski kablowe lub rzepy, przy oznaczaniu miejsc na scenie użyj kredy).

UWAGA!

Nie ulegaj pokusie pogoni za najnowszymi technologiami. Częste modernizacje zwiększają koszty i przyczyniają się do produkcji elektrośmieci. Regularna konserwacja sprzętu może przedłużyć jego żywotność, co jest bardziej opłacalne i przyjazne dla środowiska.

Emisje związane z oświetleniem i sprzętem AV są uzależnione od efektywności urządzeń i rodzaju paliwa używanego do ich zasilania. Ustal, czy możliwe jest zasilanie sprzętu za pomocą energii odnawialnej.

ZACHĘTA • ZACHĘTA

ZRÓWNOWAŻONA SCENA: SPRZĘT

– PRZYKŁADY

Arcola Theatre (Londyn, Wielka Brytania)

Zrównoważony rozwój jest fundamentem filozofii Arcola Theatre, który od niemal dwóch dekad eksperymentuje z energooszczędnością technik scenicznych, poszukując ścieżki do neutralności pod względem emisji CO₂. Teatr przez lata ściśle współpracował z Arcola Energy, szczególnie przy projektach związanych z odnawialnymi źródłami energii. Za swoje poszukiwania otrzymał nagrodę The Stage w kategorii Zrównoważony Rozwój.

[Więcej](#)

Onassis Stegi (Ateny, Grecja)

Już kilka lat temu w ramach rozbudowanej zrównoważonej strategii Onassis Stegi rozpoczęło prace nad stopniową wymianą oświetlenia scenicznego na LED. Jednym z elementów zielonej strategii jest działanie Laboratorium Recyklingu. Wśród jego priorytetów jest systematyczne recyklingowanie żarówek i baterii. Miesięcznie teatr recyklinguje ok. 40 kilogramów baterii.

[Więcej](#)

A Play for the Living in a Time of Extinction (project STAGES)

Przedstawienie teatralne w reżyserii Katie Mitchell zostało zaprojektowane w ramach projektu STAGES i przygotowane do prezentacji na różnych scenach teatralnych z uwzględnieniem zrównoważonego podejścia i przystosowywaniem scenariusza do lokalnych zasobów. Jedną z zasad przedstawienia jest ograniczanie zużycia energii i jej bezpośrednie produkowanie na scenie, w sposób uwidaczniający publiczności jej „koszt”.

[Więcej](#)

PODRÓŻE I TRANSPORT

KRÓTKA DEFINICJA

Zrównoważone zasady
dla transportu, podróży,
touringu i dostaw.

Zachęcaj do dojazdu rowerem lub transportem zbiorowym (opublikuj na www mapy ścieżek rowerowych, wykaz pobliskich przystanków), zaoferuj stojaki dla publiczności, a dla pracowników bezpieczny schowek na rowery i prysznic dostępny na miejscu.

JAK DZIAŁAĆ?

Wprowadź benefity dla osób korzystających z zielonych opcji transportu.

Wprowadź wewnętrzne zasady – np. preferowana podróż pociągiem, brak możliwości lotów krajowych, ściśle określone limity na liczbę lotów międzynarodowych w ciągu roku, unikanie lotów z przesiadkami.

Rozważ opcję spotkania online zamiast organizowania podróży.

Wybieraj nocleg dla gości blisko, a w razie potrzeby dojazdu – zaoferuj bilety transportu zbiorowego.

UWAGA!

Szacuje się, że ok. 80% emisyjności stanowi transport – dojechać muszą osoby występujące, zespoły realizacyjne, publiczność, trzeba dowieźć sprzęt, dostarczyć wyżywienie czy inne materiały. Dlatego zawsze wybieraj odpowiednie środki lokomocji.

PRZYKŁADOWE

STRATEGIE

DZIAŁANIA

→

Przy planowaniu tournée, szczególnie w odległych lokalizacjach, skoordynuj i połącz różne punkty na trasie, uruchom lokalne partnerstwa, zachęć organizatorów, by polecili Twój projekt w innych miastach. Połączenie kilku lokalizacji na jednej trasie to win-win środowiskowy, logistyczny i ekonomiczny.

→

Istnieje wiele narzędzi internetowych, które mogą Cię wesprzeć w szukaniu ekologicznych rozwiązań transportowych. Listę przydatnych linków znajdziesz w narzędziowniku *Theatre Green Book*.

ZACHĘTA

Ślad węglowy, który powstał w wyniku podróży, możesz zrekompensować. *Carbon offset* nie powinien być stosowany zamiast działań na rzecz ograniczania emisji, ale jako ich uzupełnienie.

ZACHĘTA

PODRÓŻE I TRANSPORT – PRZYKŁADY

Festival d'Avignon (Avignon, Francja)

Przykład, jak można zachęcać publiczność do korzystania ze zrównoważonych środków transportu. Festiwal na swojej stronie najpierw zwraca uwagę na dogodną infrastrukturę rowerową wokół miasta oraz informuje o możliwości dojazdu koleją, w tym dodatkowych połączeniach uruchomionych na potrzeby festiwalu. Następnie wskazuje połączenia autobusowe. W dalszej kolejności podaje dane dot. dojazdu samochodem osobowym – od razu z zachętą do carpoolingu. Na samym końcu wskazane są połączenia samolotowe.

[Więcej](#)

STAGES (Sustainable Theatre Alliance for a Green Environmental Shift)

14 partnerskich teatrów w ramach zadania „Sustainable Performances: Re-Stagings” opracowało innowacyjny system koprodukcji, pozwalający zaprezentować nowe spektakle na temat kryzysu klimatycznego w Europie, a także na dalekim Tajwanie, bez konieczności transportu ludzi czy przedmiotów. Spektakle STAGES zostaną całkowicie odtworzone przy użyciu lokalnych zasobów (lokalny reżyser, lokalni aktorzy, lokalne scenografie, a nawet lokalnie generowana energia elektryczna).

[Więcej](#)

LIFT Festival (Londyn, Wielka Brytania)

Concept touring to program zamówień dla artystów, który stara się odpowiedzieć na pytanie: jak możemy pogodzić zrównoważony rozwój z dzieleniem się sztuką z całego świata? Poszukuje alternatywnych sposobów wymiany, rozwijając ideę współprac międzynarodowych, które wymagają minimalnego podróżowania lub całkowicie je eliminują.

[Więcej](#)

ZRÓWNOWAŻONA KUCHNIA

KRÓTKA DEFINICJA

Produkty i rozwiązania proponowane w teatralnych restauracjach, kantynach lub zamawianych cateringach.

Bazuj na lokalnych, świeżych produktach, ogranicz łańcuch dostaw.

Oprzyj jadłospis na produktach roślinnych – kuchnia wegańska ma najmniejszy ślad węglowy i jest najbardziej uniwersalna, może z niej skorzystać każda osoba.

Zadbaj o certyfikat *Fair Trade* lub *Rainforest Alliance*, zamawiając kawy, herbaty, cukier.

JAK DZIAŁAĆ?

Zapewnij bezpłatny dostęp do wody pitnej.

Postaw na naczynia wielokrotnego użytku, zmywalne, ewentualnie na opakowania kompostowalne.

Zachęcaj do przychodzenia z własnym kubkiem – w zamian oferuj zniżkę.

Nie używaj jednorazowych saszetek z przyprawami.

Oferuj krótszą listę menu – zmniejsza to ryzyko marnowania produktów.

Przeznacz nadwyżkę żywności do najbliższej jadłodzielni. Jeśli to nie jest możliwe, skompostuj resztki.

ZACHĘTA • ZACHĘTA

Aby dowiedzieć się, jaki wpływ na klimat ma Twój talerz, skorzystaj z bezpłatnych narzędzi internetowych, np. kalkulatora udostępnionego przez BBC: [Kalkulator żywności a zmiany klimatyczne: Jaki jest ślad węglowy Twojej diety?](#)

UWAGA!

Według Greenpeace do 2050 roku niezbędne jest ograniczenie spożycia mięsa i nabiału o połowę. Emisja gazów cieplarnianych związana z intensywną hodowlą bydła jest w skali światowej równa tej powodowanej przez transport.

ZRÓWNOWAŻONA KUCHNIA – PRZYKŁADY

Almeida Theatre (Londyn, Wielka Brytania)

W kafeterii i barze w teatrze $\frac{2}{3}$ propozycji w menu jest opartych na produktach roślinnych, a w styczniu podczas Veganuary – 90% oferowanych dań jest wegańskich. Promowane są lokalne, sezonowe, świeże produkty, obowiązują specjalne polityki przeciwko marnowaniu żywności. Osoby, które przyniosą własny kubek, otrzymują 20% zniżki.

[Więcej](#)

Viernulvier (Gandawa, Belgia)

Viernulvier Cafe serwuje jedzenie i napoje, które są LEF: lokalne, ekologiczne i/lub *fair trade*. Kawiarnia dba o współpracę z lokalnymi dostawcami, aby łańcuch dostaw był jak najkrótszy. Dzięki zasadom *fair trade*, każda osoba w łańcuchu dostaw otrzymuje sprawiedliwą cenę za swoją pracę. Menu opiera się na lokalnych, świeżych, jak najmniej przetworzonych produktach. Na stronie kawiarni można zapoznać się z profilami farm i producentów, którzy dostarczają produkty do kuchni.

[Więcej](#)

Zürcher Theater Spektakel (Zurych, Szwajcaria)

Podczas festiwalu goście i goście mają zapewniony dostęp do mobilnych stacji wody, aby zmniejszyć użycie butelek PET. Bary i restauracje bazują na lokalnych szwajcarskich produktach, więcej niż połowa oferowanych dań jest wegetariańska. Sztućce, kubki, talerze są wielokrotnego użytku lub wykonane są z materiałów kompostowalnych. Kubki na piwo i wodę mineralną wykonane są z recyklingowego PET.

[Więcej](#)

ZIELONE BIURO

KRÓTKA DEFINICJA

Przestrzeń biurowa przyjazna osobom oraz planecie z minimalnym negatywnym wpływem na środowisko.

Wyłączaj sprzęty elektroniczne, kiedy ich nie używasz.

Jeśli to możliwe – **pij kranówkę**, bądź zainwestuj w filtry.

Kontroluj temperaturę w biurze – nie przegrzewaj i zbyt nie schładzaj pomieszczeń.

Staraj się wykorzystywać światło naturalne podczas pracy biurowej.

Ogranicz drukowanie do minimum, drukuj dwustronnie.

Szukaj informacji na tablecie lub telefonie,

by ograniczyć zużycie energii.

JAK DZIAŁAĆ ?

Do szybkiej komunikacji wykorzystuj aplikacje szyfrujące treści np. Signal.

Wyczyść swoją skrzynkę e-mailową z niepotrzebnych subskrypcji newsletterów.

Znajdź dostawcę skrzynki e-mailowej spoza GAFAM

(Google, Apple, Facebook, Amazon, Microsoft).

Korzystaj z „chmury” zamiast wielu serwerów fizycznych.

Wybieraj odpowiedzialnych środowiskowo i społecznie dostawców usług internetowych i cyfrowych.

PRZYKŁADOWE
STRATEGIE
DZIAŁANIA

→
Przeprowadź szkolenie w zespole z zakresu ekologii cyfrowej. Pomoże to uporządkować wiedzę na temat śladu środowiskowego, jaki generuje produkcja i korzystanie z technologii informacyjno-komunikacyjnych.

→
Posiadanie pojemników na recykling i odpady w oddzielnych lokalizacjach może być trudne – użyj wielu wyznaczonych punktów dla wszystkich rodzajów utylizacji, ale zgrupowanych razem, w ten sposób pracownicy czki będą wiedzieć, gdzie znajdują się punkty i wybiorą odpowiednie pojemniki.

UWAGA!

Wyłączanie kamery podczas wideokonferencji zmniejsza ślad węglowy sesji nawet o 96%. Pamiętaj jednak, że niekiedy z uwagi na specyficzną sytuację lub szacunek dla drugiej osoby warto zostawić ją włączoną.

ZACHĘTA

Po doświadczeniu pandemii normą stała się praca zdalna. Czasem jednak warto wybrać się do biura, by pielęgnować dobre relacje koleżeńskie, co pozytywnie wpływa na poziom motywacji oraz satysfakcji z pracy.

ZIELONE BIURO

– PRZYKŁADY

VIERNULVIER (Gandawa, Belgia)

Centrum sztuki ma dobrze opracowany plan działań na rzecz zrównoważonego rozwoju dostępny na stronie internetowej. W zakresie ekologii cyfrowej polecana jest m.in. wymiana serwerów fizycznych na te o bardzo małej powierzchni i z certyfikatem ekologicznym (ISO 14001), wybieranie produktów i usług cyfrowych z lokalnych rynków, korzystanie z alternatywnych przeglądarek internetowych np. Ecosia, DuckDuckGo oraz rozwijanie intranetu zamiast nadmiernej eksploatacji poczty elektronicznej.

[Więcej](#)

Nowy Teatr (Warszawa, Polska)

Wychodzące z instytucji maile opatrzone są prośrodowiskową stopką. To promowanie postaw proekologicznych nie tylko wśród odbiorców_czyni teatru, ale też wszystkich podmiotów współpracujących z instytucją.

Czy wiesz ile waży e-mail? Każda wiadomość to około 4g (wiadomości graficzne to nawet 50g) śladu węglowego. W Polsce codziennie wysyłamy kilkadziesiąt milionów maili. Wiele zawiera niepotrzebne treści, które nie usprawniają naszej pracy. Dlatego w Nowym Teatrze zrezygnowaliśmy z załączników graficznych i staramy się komunikować według poniższych zasad:

- *Sprawdź przed wysłaniem czy mail zawiera potrzebne informacje i załączniki.*
- *Zwięźłe i krótkie odpowiedzi nie są niegrzeczne.*
- *Pamiętaj o tytule maila i o klarownym przedstawieniu sprawy na początku.*
- *Postaraj się zadawać konkretne pytania konkretnym osobom. Nie wysyłaj kopii maili do osób, których nie dotyczy temat wiadomości.*
- *Nie musisz odpowiadać na maile, które nie zawierają pytania bezpośrednio do Ciebie.*
- *Jeśli czujesz, że sprawa wymaga dłuższej dyskusji, spróbuj skontaktować się przez telefon lub komunikator. To może potrwać krócej!*

PRAKTYKI DOBROSTANOWE

KRÓTKA DEFINICJA

Tworzenie warunków w środowisku pracy, które sprzyjają zdrowiu, dobremu samopoczuciu i motywacji.

Wspieraj otwarty dialog w teatrze.

Twórz kulturę pracy opartą na zaufaniu i współpracy.

Dbaj o możliwości rozwoju.

Zwracaj uwagę na sprawiedliwe formy zatrudnienia, transparentne systemy wynagrodzeń.

JAK DZIAŁAĆ ?

Wprowadź polityki antymobbingowe, antydyskryminacyjne, antyprzemocowe.

Wprowadź mechanizmy wspierające *work-life balance*.

Zadbaj, by harmonogramy projektów uwzględniały przestrzeń na regenerację.

Planuj działania, biorąc pod uwagę posiadane zasoby.

Nie dopuszczaj do eksploatacji siebie i innych pracowników_czek.

Celebruj sukcesy.

UWAGA!

Wypalenie zawodowe to stan kryzysu aktywności zawodowej. Praca za pasję (*passion tax*) w sektorze kultury może prowadzić do przekraczania granic własnego dobrostanu i wyczerpania energii.

PRZYKŁADOWE

STRATEGIE

DZIAŁANIA

→ Przykładowe elementy wspierającej kultury organizacyjnej to m.in.: otwarta komunikacja, transparentność zasad, włączanie w procesy decyzyjne, docenienie.

→ Polikryzysy ostatnich lat (pandemia, wojny, kryzys klimatyczny, kryzys gospodarczy), sprawiły, że globalnym problemem stały się zaburzenia psychiczne, nadmierny stres, wypalenie. Warto skorzystać z narzędzi wspierających tworzenie kultury troski w organizacji, jak np. [Care Inventory Check List \(OF/BY/FOR ALL\)](#)

ZACHĘTA • ZACHĘTA

Za Tricią Hersey zachęcamy do świadomego odpoczynku. Inicjatorka Ministerstwa Drzemki sprzeciwia się kulturze wyczerpania i przepracowania poprzez organizowanie grupowych drzemek. Odpoczynek widzi jako przestrzeń oporu wobec eksploatującego systemu i miejsce zbiorowej społecznej przemiany.

PRAKTYKI DOBROSTANOWE – PRZYKŁADY

Lista uchybień (Warszawa, Polska)

Spektakl o kulturze jako środowisku pracy, przygotowany w 2023 roku przez zespół artystek_ów społecznych związanych ze Stowarzyszeniem Pedagogów i Pedagożek Teatru. Przedstawienie zostało oparte na wywiadach z osobami zatrudnionymi w różnych ośrodkach kultury w Polsce. Impulsem do powstania była sytuacja, gdy po powrocie z urlopu jedna z pracownic otrzymała dokument z szeregiem zarzutów – tytułową listę uchybień. Zamiast rozmowy przedstawiono jej plan naprawczy i zagrożono konsekwencjami.

[Więcej](#)

Alkantara Festival (Lizbona, Portugalia)

Zawody w sektorze sztuki i kultury niosą ze sobą wyzwania związane z godzeniem życia zawodowego i prywatnego. Ze względu na ograniczenia systemowe, szczególnie trudno jest pogodzić pracę artystyczną z pracą opiekuńczą, w tym rodzicielstwem i macierzyństwem.

[Więcej](#)

Viernulvier (Gandawa, Belgia)

Viernulvier wprowadza horyzontalną strukturę organizacyjną. Proces prowadzi zespół spotykający się raz w tygodniu. Składa się z 12 stałych członków_in, wszyscy inni są uczestni(cz)kami procesu i mogą zgłosić tematy do dyskusji. Model bazuje na zmieniających się rolach, co umożliwia każdej osobie przyjęcie roli lidera.

[Więcej](#)

Zürcher Theater Spektakel (Zurych, Szwajcaria)

Coraz powszechniejsze stają się kodeksy wartości i zasad pracy. Zürcher Theater Spektakel wprowadził Kodeks współpracy, który określa kluczowe zasady i wytyczne, mające na celu wspieranie inkluzywnego środowiska dla wszystkich uczestników_czek, pracowników_czek oraz współpracowników_czek zaangażowanych w festiwal. Zaznacza, że na festiwalu nie ma miejsca na nienawiść, rasizm, antysemityzm, wrogość wobec muzułmanów, wrogość wobec osób queerowych, seksizm, ableizm ani żadną inną formę dyskryminacji.

[Więcej](#)

ZIELONE NARRACJE

KRÓTKA DEFINICJA

Sposoby opowiadania
o ekologicznej zmianie
w teatrze.

Nośnik jest przekazem – Twoje wybory materiałów czy kanałów promocji powinny być spójne z całościowym ekologicznym przekazem.

Zminimalizuj liczbę druków na rzecz zbiorczych informacji o projektach.

Wybierz druk ekologiczny (ekologiczny papier, farba, klej).

Projektuj ekologicznie – dostosowuj rozmiar maksymalnie wykorzystując powierzchnię druku.

Zrezygnuj z gadżetów promocyjnych.

Uwzględnij potencjał lokalnej sieci kontaktów przy komunikacji projektów.

Komunikuj o podejmowanych działaniach proekologicznych i zielonych inicjatywach.

Zadbaj o język komunikacji – zrozumiały, a przez to włączający.

Podkreślaj wagę małych kroków, działania poszczególnych osób jako ważne i sprawcze.

Zaprojektuj stronę internetową zgodnie ze standardami WCAG, generującą niewielki ślad węglowy (m.in. ograniczając liczbę fotografii, wideo, czy animacji).

PRZYKŁADOWE	
STRATEGIE	
	DZIAŁANIA
→ Stwórz zakładkę o ekologii na stronie organizacji. Informuj o podejmowanych zielonych inicjatywach, projektach czy proekologicznych regulacjach instytucji. Będzie to pozytywny sygnał dla odbiorców_czyń.	→ Wybierz, odpowiadającą charakterowi instytucji, strategię narracyjną, jakiej będziesz używać, by opowiedzieć o ekologicznej zmianie. Nie zawsze trzeba mówić o katastrofie katastroficznym językiem. Czasem warto wprowadzić nieco humoru i przyjemności w promowanie proekologicznych postaw.

UWAGA!

Ekologizacja instytucji to proces. Warto informować o etapach na drodze zmian. Taki komunikat jest bardziej motywujący – bo autentyczny, aniżeli bycie perfekcyjnym.

ZACHĘTA • ZACHĘTA

Programy i praktyki na rzecz tolerancji, wspierania różnorodności i społecznej inkluzji to część myślenia ekologicznego. Zadbaj, by działania Twojej instytucji były przyjazne planecie i osobom z różnymi potrzebami.

ZIELONE NARRACJE

– PRZYKŁADY

We Hear You – A Climate Archive Dramaten
(Sztokholm, Szwecja)

Projekt, zainspirowany pilnym pytaniem Greta Thunberg „Czy mnie słyszysz?”, ma na celu wzmocnienie i zapisanie dla przyszłych pokoleń, jak dzisiejsi młodzi ludzie doświadczają zmian w podstawowych siłach Ziemi. *We Hear You – A Climate Archive* to dwuletnia seria kilku międzynarodowych spektakli oraz uruchomienie cyfrowej platformy do opowiadania o klimacie. Oprócz programów publicznych projekt obejmował też zaangażowanie studentów na Uniwersytecie Georgetown.

[Więcej](#)

National Theatre Wales,
(Cardiff, Wielka Brytania)

Walijski Teatr Narodowy bez stałej siedziby to teatr zaangażowany i otwarty na różnorodność, o czym świadczą prezentowane spektakle, projekty i wydarzenia oraz język, jakim komunikują się ze swoimi odbiorcami_czyniami – bezpośredni i znoszący barierę między instytucją a widzom_dzką, np. „It’s a huge undertaking. We’re not perfect. But we’re trying.” lub „It doesn’t matter who you are or where you’re from, how long you’ve been here or how you speak. We’re yours. Wales is queer, it’s trans, it’s Deaf, it’s disabled, it’s neurodivergent, it’s working class, it’s Global Majority. Wales is all of us.”

[Więcej](#)

Neumarkt Theater
(Zurych, Szwajcaria)

Od sezonu 2020/2021 Neumarkt – podobnie jak Gessnerallee, Theater Winkelwiese, Tanzhaus Zürich i Fabriktheater Rote Fabrik – wprowadził system samodzielnego ustalania cen biletów przez publiczność. Brakuje ci gotówki w tym miesiącu? Niezdecydowany, czy warto, czy nie? Neumarkt uważa taki model cenowy za prostszy, bardziej sprawiedliwy i przejrzysty, ponieważ to, co jest tanie dla jednej osoby, jest drogie dla innej. Żadna z trzech cen nie koreluje z lokalizacją miejsca, wartością lub kosztami produkcji – opcjonalna struktura cen jest zaproszeniem dla odwiedzających, aby sami zdecydowali, która cena najlepiej odpowiada ich osobistej sytuacji.

[Więcej](#)

Fast Familiar [kiedyś fanSHEN],
(Wielka Brytania)

Organizacja zaprosiła widzów_dzki do promocji jednej ze swoich produkcji teatralnych – Cheese. Zadaniem widzów_ek było ćwiczenie w siłowniach na specjalnych maszynach, które przetwarzały pracę mięśni w energię elektryczną transportowaną w ultrakondensatorach do miejsca występu, by dostarczyć energię elektryczną do spektaklu. Ćwiczące osoby otrzymywały zniżki na bilety – ich wysokość była uzależniona od wypedałowanego wkładu energetycznego.

[Więcej](#)

BUDYNEK

KRÓTKA DEFINICJA

rozwiązania infrastrukturalne, zmniejszające zużycie energii, wody i minimalizujące negatywny wpływ.

Wymień oświetlenie na LED i **zainstaluj** czujniki ruchu na klatkach schodowych, korytarzach, w łazienkach.

Podpisz umowę z dostawcą energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych.

Izoluj (dachy, ściany, okna), by ograniczyć straty ciepła i/lub chronić budynek przed przegrzaniem.

Wykorzystaj termostaty programowalne i systemy zarządzania budynkiem.

Dokonuj regularnego przeglądu systemu klimatyzacji, by nie pobierała zbyt dużo energii.

JAK DZIAŁAĆ ?

Korzystaj z energooszczędnego sprzętu (oznaczenie A+++, Energy Star).

Podłącz sprzęty elektroniczne do listew, by móc je zbiorczo wyłączać.

Zainwestuj w energooszczędną serwerownię.

Zainwestuj w OZE (odnawialne źródła energii).

Zainstaluj na kranach i prysznicach perlatory i/lub czujniki ruchu oraz wodomierze.

Zainstaluj system do odzyskiwania wody deszczowej lub wody szarej.

Wspieraj bioróżnorodność (zielone dachy, wieże dla jerzyków, zielone otoczenie etc.).

UWAGA!

Osiągnięcie zerowej emisji w teatrze jest ambitnym celem, ale możliwym dzięki nowoczesnym technologiom, energii odnawialnej i efektywności energetycznej.

PRZYKŁADOWE

STRATEGIE

DZIAŁANIA

→

Zbieraj deszczówkę w specjalnych zbiornikach. Można ją wykorzystać do podlewania roślin, tworzenia ogrodu deszczowego, który zatrzymuje wodę, stabilizuje temperaturę i wilgotność oraz redukuje efekt „miejskiej wyspy ciepła”. Zbiorniki mogą być połączone z systemem filtracji, który używa wody do spłukiwania toalet.

→

Montaż pompy ciepła. System ten wykorzystuje energię z gruntu, powietrza zewnętrznego lub hydrotermalną. Pompa ciepła redukuje emisję CO₂ i nie wytwarza spalin.

ZACHĘTA

Ekologiczne aspekty budynków często wymagają specjalistycznej wiedzy, ale małe kroki, jak oszczędzanie światła, wody czy segregowanie odpadów, również mają znaczenie. Nawet bez dużych inwestycji, codzienne działania są w zasięgu Twojej ręki.

Narodni Divadlo (Praga, Czechy)

Już w 2006 roku Narodni Divadlo rozpoczął z firmą ENESA ambitny projekt oszczędzania energii, który obejmował redukcję zużycia gazu, energii elektrycznej i wody oraz wykorzystanie energii odnawialnej ze słońca i rzeki Wełtawy. Modernizacja obniżyła koszty energii o ponad 50%, a szczegóły projektu zostały opisane na dedykowanej stronie.

[Więcej](#)

The Royal Shakespeare Company (Londyn, Wielka Brytania)

Od 2021 roku teatr korzysta z energii elektrycznej pochodzącej w 100% z odnawialnych źródeł (słońce, wiatr, biomasa). Gaz w głównych lokalizacjach jest kompensowany przez dostawcę energii. Panele słoneczne zlokalizowane na niektórych budynkach przesyłają nadmiar energii do Krajowej Sieci Energetycznej, zapobiegając jej marnowaniu.

[Więcej](#)

Teatr im. Juliusza Słowackiego (Kraków, Polska)

Budynki użyteczności publicznej w standardzie niskoemisyjnym są coraz bardziej powszechne. Jednak modernizacja zabytków do tego standardu, bez naruszenia ich charakteru, jest trudna, a praca nad taką ideą wymaga stałej współpracy z konserwatorem zabytków. Koncepcja zabytkowego budynku o zerowym zużyciu energii, opracowana przez Małopolskie Centrum Budownictwa Energooszczędnego, może stanowić wzór dla innych historycznych obiektów.

[Więcej](#)

OTOCZENIE

KRÓTKA DEFINICJA

Pielęgnowanie relacji sąsiedzkich oraz dbałość o dobrostan roślin i zwierząt.

Zapoznaj się ze swoimi sąsiadami: społecznościami lokalnymi, instytucjami, organizacjami, buduj lokalne współprace i koalicje

Zauważ i zadbaj o bezpieczeństwo roślin i zwierząt współegzystujących w najbliższym otoczeniu.

Wsluchaj się w głos i potrzeby społeczności lokalnych (także tych pozaludzkich).

Uczyń otoczenie **miejscem przyjaznym**, także do wypoczynku i rekreacji.

JAK DZIAŁAĆ ?

Ogranicz miejsca parkingowe, by **zwiększyć przestrzeń do rekreacji**.

Zaniechaj (nadmiernego) koszenia trawy, zbierania liści i gałęzi, wycinania drzew.

Dbaj o stary drzewostan oraz sadź i pielęgnuj młode drzewa.

Zwiększaj przepuszczalność podłoża.

Inicjuj powstawanie ogrodów społecznościowych i wodnych, kompostowników i glebariów.

Korzystaj z usług lokalnych przedsiębiorców.

PRZYKŁADOWE

STRATEGIE

DZIAŁANIA

→
Jeśli dysponujesz przestrzenią zieloną, a w zespole są osoby zainteresowane ogrodnictwem, warto umożliwić im realizację tej pasji także w pracy i założenie społecznego ogrodu. Wspólne uprawianie ogrodu integruje pracowników_czki. Ważne jednak, by odpowiedzialność za ogród była kolektywna i nie obciążała nadmiernie jednej osoby.

→
Warto zorganizować dla zespołu spotkanie, warsztat czy spacer przyrodniczy. To doskonały sposób na integrację, ale też wzmocnienie świadomości ekologicznej pracowników_czek.

UWAGA!

Koalicje, partnerstwa i sieci sąsiedzkie często stawiają sobie wysokie ambicje. Tymczasem sam proces poznawania się i otwartość na dzielenie wiedzą i zasobami buduje satysfakcjonujące relacje sąsiedzkie.

ZACHĘTA • ZACHĘTA

Dbałość o środowisko przyrodnicze wokół instytucji to akt dbałości nie tylko o faunę i florę, ale też dbałość o dobre samopoczucie osób pracujących i odwiedzających instytucję oraz wzmacnianie wrażliwości prośrodowiskowej.

OTOCZENIE

– PRZYKŁADY

Nowy Teatr (Warszawa, Polska)

W 2020 roku Nowy Teatr przeprowadził wśród społeczności sąsiedzkiej internetowe głosowanie na sposób zagospodarowania przestrzeni wokół budynku teatru. Największą popularność zyskał pomysł stworzenia łąki kwietnej, wyprzedzając propozycję społecznościowego ogrodu warzywnego i odnowienia placu zabaw dla dzieci. Nowy Plac stał się punktem wyjścia dla programu publicznego, poświęconego bioróżnorodności w mieście. Złożyły się na niego spotkania z przyrodni(cz)kami, spacer, warsztaty i regeneracje dźwiękowe.

[Więcej](#)

Teatr Narodowy (Praga, Czechy)

W 2015 roku praski Teatr Narodowy dołączył do grona instytucji, zajmujących się miejskim pszczelarstwem. Pszczołami opiekuje się pszczelarka zatrudniona przez teatr, która na specjalnych spotkaniach opowiada o życiu pszczół, pokazuje pszczelarskie rzemiosło oraz oferuje degustację wyprodukowanych przez „narodowe pszczoły” miodów.

[Więcej](#)

Biennial of Contemporary Arts (BoCA)(Lizbona, Portugalia)

BoCA to organizacja realizująca transdyscyplinarne projekty artystyczne, w tym aktywnie angażujące publiczność i lokalne społeczności. Od 10 lat realizuje projekt *The Defense of Nature*, którego bezpośrednią inspiracją jest praca Josepha Beuysa *7000 dębów*, zrealizowana w 1982 roku w Kassel. Model tego projektu zakłada współpracę lokalnych społeczności, środowiska artystycznego i akademickiego wokół tworzenia nowych kreacji artystycznych i konceptualnych (projekty, wystawy, debaty, wydarzenia) oraz nowych nasadzeń drzewnych.

[Więcej](#)

MIERZENIE ŚLADU WĘGLOWEGO

KRÓTKA DEFINICJA

nieskomplikowane kalkulacje, dotyczących zużycia energii i zasobów instytucji w celu zmniejszenia jej emisyjności.

Zidentyfikuj wszystkie źródła emisji CO₂ w instytucji.

Przeanalizuj liczniki i rachunki za zużycie wody, prądu i aktualne łańcuchy dostaw.

Określ limity zużycia zasobów tj. energia, woda (np. w ciągu roku, dwóch lat).

Określ limity zużycia materiałów: do biura, na produkcję projektów i wydarzeń.

Zapoznaj się z ofertą kalkulatorów śladu węglowego dostępnych bezpłatnie [online](#).

Przeanalizuj wyniki, aby zrozumieć, które obszary funkcjonowania organizacji mają największy wpływ na emisję i gdzie można wprowadzić zmiany.

JAK DZIAŁAĆ ?

Opracuj plan działania na rzecz redukcji śladu węglowego.

Opracuj mechanizm monitorowania i aktualizacji danych, by śledzić postępy w redukcji emisji.

Włącz w proces jak największe grono pracowników_czek.

Współpracuj z organizacjami i ekspert(k)ami, specjalizującymi się w obliczaniu śladu węglowego.

PRZYKŁADOWE

STRATEGIE

DZIAŁANIA

→

Zanim zaczniesz korzystać z kalkulatorów śladu węglowego, wzmocnij kompetencje dotyczące wpływu instytucji na środowisko w zespole. Czasem wystarczy spotkanie i dyskusja, niekiedy będzie potrzebny warsztat prowadzony przez ekspertów_tki.

UWAGA!

Nie wszystkie działania da się zmierzyć w kalkulatorze, co nie znaczy, że nie eksploatują one czasu, zasobów i energii osób je wykonujących. Pamiętajmy o wymiarze emocjonalnym i psychologicznym pracy oraz pracy reprodukcyjnej.

ZACHĘTA

Dane matematyczne unaoczniają fizyczny ślad ludzkiej pracy, wspomagają wyobraźnię i ugruntowują w faktach edukację ekologiczną. Wyniki analizy śladu węglowego mogą pomóc w opracowaniu strategii.

MIERZENIE ŚŁADU WĘGLOWEGO – PRZYKŁADY

Stowarzyszenie Arviva (Paryż, Francja)

Stowarzyszenie Arviva przygotowało bezpłatny kalkulator śladu węglowego **Seeds** – [dostępny pod adresem](#). Kalkulator jest dostosowany do specyfiki sztuk performatywnych i w swojej pełnej wersji (dostępna jest także uproszczona) uwzględnia takie wskaźniki jak: zużycie energii elektrycznej, koszty obsługi technicznej, wpływ na środowisko przyrodnicze, mobilność zespołu i publiczności, uwzględniające m.in. dystans i rodzaj transportu, fracht, catering dla zespołu i publiczności, koszty kostiumów i scenografii oraz ślad cyfrowy (tj. jakość i liczba odbiorców transmisji wideo).

Julie's Bicycle (Londyn, Wielka Brytania)

CC Tools to bezpłatny kalkulator emisji dwutlenku węgla zaprojektowany, aby pomóc organizacjom działającym w sektorze kultury w rejestrowaniu, mierzeniu i zrozumieniu wpływu ich obiektu, biura, projektu, wydarzenia lub festiwalu na środowisko. Narzędzie to pozwala śledzić dane dotyczące zużycia energii, wody, materiałów, środowiskowych kosztów podróży i transportu, czy generowanych odpadów. Ostatnio dodane zostały także nowe funkcje: narzędzie do prognozowania, kalkulator zwrotu z inwestycji, funkcję ustalania budżetu węglowego oraz możliwość tworzenia własnego śladu węglowego.

[Więcej](#)

Creative Carbon Scotland (Edynburg, Wielka Brytania)

Creative Carbon Scotland opracowało szereg narzędzi do mierzenia, monitorowania i redukcji wpływu organizacji na środowisko, w tym narzędzie do budżetowania emisji dwutlenku węgla (*carbon budgeting tool*), umożliwiające wykorzystanie aktualnego śladu węglowego organizacji do prognozowania i budżetowania emisji dwutlenku węgla zgodnie z wytycznymi neutralności klimatycznej.

[Więcej](#)

